ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 4ης Ιουλίου 2001 *

Στην υπόθεση C-447/99,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον F. Benyon και την S. Dragone, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Ιταλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενης από τον U. Leanza, επικουρούμενο από τον I. M. Braguglia, avvocato dello Stato, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο να αναγνωριστεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία, διατηρώντας σε ισχύ τις διατάξεις του άρθρου 3 της υπουργικής κανονιστικής αποφάσεως της

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

13ης Αυγούστου 1998 (GURI 251, της 27ης Οκτωβρίου 1998), περί εφαρμογής του νόμου 537, της 24ης Δεκεμβρίου 1993, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο 662, της 23ης Δεκεμβρίου 1996, που ορίζουν διαφορετικά τέλη επιβιβάσεως για τις πτήσεις εσωτερικού απ' ό,τι για τις πτήσεις από την Ιταλία προς άλλα κράτη μέλη, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τις συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 49 ΕΚ) και του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2408/92 του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 1992, για την πρόσβαση των κοινοτικών αερομεταφορέων σε δρομολόγια ενδοκοινοτικών αεροπορικών γραμμών (ΕΕ L 240, σ. 8),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, R. Schintgen και N. Colneric, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: S. Alber
γραμματέας: R. Grass

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 6ης Μαρτίου 2001,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 24 Νοεμβρίου 1999, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε, δυνάμει του άρθρου 226 ΕΚ, προσφυγή με την οποία ζητεί να αναγνωριστεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία, διατηρώντας σε ισχύ τις διατάξεις του άρθρου 3 της υπουργικής κανονιστικής αποφάσεως της 13ης Αυγούστου 1998 (GURI 251, της 27ης Οκτωβρίου 1998, στο εξής: υπουργική απόφαση της 13ης Αυγούστου 1998), περί εφαρμογής του νόμου 537, της 24ης Δεκεμβρίου 1993, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο 662, της 23ης Δεκεμβρίου 1996, που ορίζουν διαφορετικά τέλη επιβιβάσεως για τις πτήσεις εσωτερικού απ' ό,τι για τις πτήσεις από την Ιταλία προς άλλα κράτη μέλη, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τις συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 49 ΕΚ) και του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2408/92 του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 1992, για την πρόσβαση των κοινοτικών αερομεταφορέων σε δρομολόγια ενδοκοινοτικών αεροπορικών γραμμών (ΕΕ L 240, σ. 8).

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση

2 Από την πρώτη και από τη δεύτερη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 2408/92 προκύπτει ότι ο κανονισμός αυτός έχει ως αντικείμενο τον καθορισμό, κατά το

άρθρο 8 Α της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 18 ΕΚ), πολιτικής αεροπορικών μεταφορών για τη βαθμιαία καθιέρωση της εσωτερικής αγοράς, η οποία περιλαμβάνει ένα χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα, εντός του οποίου εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων.

3 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2408/92 ορίζει:

«Με την επιφύλαξη του παρόντος κανονισμού, το(α) ενδιαφερόμενο(α) κράτος(η) μέλος(η) επιτρέπει(ουν) στους κοινοτικούς αερομεταφορείς να ασκούν δικαιώματα μεταφορών σε ενδοκοινοτικά δρομολόγια.»

Η εθνική κανονιστική ρύθμιση

4 Το άρθρο 5 του ιταλικού νόμου 324, της 5ης Μαΐου 1976 (GURI 142, της 31ης Μαΐου 1976), προβλέπει ότι η αναχώρηση των επιβατών των αεροσκαφών προϋποθέτει την καταβολή τέλους ονομαζομένου «diritto per l'imbarco passeggeri» (τέλος επιβιβάσεως επιβατών, στο εξής: τέλος επιβιβάσεως), το ύψος του οποίου ποικίλλει αναλόγως του αν επιβάλλεται σε επιβάτες διεθνών πτήσεων ή σε επιβάτες πτήσεων εσωτερικού. Ο νόμος αυτός τροποποιήθηκε μεταγενέστερα από τον νόμο 316, της 2ας Οκτωβρίου 1991 (GURI 237, της 9ης Οκτωβρίου 1991), από τον νόμο 537, της

24ης Δεκεμβρίου 1993 (GURI, τακτικό συμπλήρωμα 121, της 28ης Δεκεμβρίου 1993), και από τον νόμο 662, της 23ης Δεκεμβρίου 1996 (GURI, τακτικό συμπλήρωμα 233, της 28ης Δεκεμβρίου 1996), οι οποίοι διατήρησαν όλοι διαφορετικά τέλη επιβιβάσεως για τις δύο αυτές κατηγορίες επιβατών.

5 Η υπουργική απόφαση της 13ης Αυγούστου 1998, με το άρθρο της 3, τροποποίησε το ύψος των τελών επιβιβάσεως ως εξής:

«Το προβλεπόμενο στο άρθρο 5 του νόμου 324, της 5ης Μαΐου 1976, και στις μεταγενέστερες τροποποιήσεις του τέλος επιβιβάσεως των επιβατών διεθνών πτήσεων αυξάνεται από 15 154 λίρες σε 15 500 λίρες.

Το προβλεπόμενο στο άρθρο 2 του νόμου 316, της 2ας Οκτωβρίου 1991, τέλος επιβιβάσεως των επιβατών στις πτήσεις εσωτερικού αυξάνεται από 5 919 λίρες σε 7 000 λίρες.»

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

6 Με έγγραφο οχλήσεως της 23ης Δεκεμβρίου 1996, η Επιτροπή κατέστησε σαφές στην Ιταλική Δημοκρατία ότι η διάκριση που γίνεται με το άρθρο 5 του νόμου 324, της 5ης Μαΐου 1976, όπως ισχύει κατόπιν τροποποιήσεως, μεταξύ των τελών επι-

βιβάσεως που βαρύνουν τους επιβάτες των πτήσεων μεταξύ της Ιταλίας και άλλων κρατών μελών και των τελών που βαρύνουν τους επιβάτες των πτήσεων εσωτερικού στην Ιταλία δεν συμβιβάζεται με την αρχή της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών που θεσπίζουν τα άρθρα 59 της Συνθήκης και 62 της Συνθήκης ΕΚ (που καταργήθηκε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ), με τις διατάξεις του κανονισμού 2408/92 και με το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας στο έδαφος των κρατών μελών, το οποίο απονέμει στους πολίτες της Ενώσεως το άρθρο 8 Α της Συνθήκης.

7 Η Επιτροπή, κατόπιν ανταλλαγής αλληλογραφίας με την Ιταλική Δημοκρατία, εξέδωσε στις 14 Δεκεμβρίου 1998 αιτιολογημένη γνώμη, καλώντας αυτό το κράτος μέλος να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να συμμορφωθεί προς τη γνώμη εντός διμήνου από της κοινοποιήσεώς της. Επειδή η Ιταλική Δημοκρατία δεν απάντησε στη γνώμη αυτή, η Επιτροπή άσκησε την παρούσα προσφυγή.

Επιχειρήματα των διαδίκων

8 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η ιταλική νομοθετική ρύθμιση περί τελών επιβιβάσεως παραβαίνει τις διατάξεις του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2408/92, οι οποίες πρέπει να ερμηνευθούν σύμφωνα με τις γενικές αρχές της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, τις οποίες θεσπίζει το άρθρο 59 της Συνθήκης.

9 Συναφώς, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών αεροπορικής μεταφοράς εντός της Κοινότητας υλοποιήθηκε με την έκδοση της από 23 Ιουλίου 1992 τρίτης δέσμης μέτρων ελευθερώσεως, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου

1993. Ο κανονισμός 2408/92 αποτελεί, κατά την Επιτροπή, ουσιώδες στοιχείο αυτής της δέσμης μέτρων, καθόσον ρυθμίζει όλα τα ζητήματα που αφορούν την πρόσβαση των αερομεταφορέων στην αγορά και εφαρμόζει έτσι τις αρχές που θεσπίζει το άρθρο 59 της Συνθήκης.

10 Η Ιταλική Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί την αιτίαση της Επιτροπής. Ισχυρίζεται ότι νέες εθνικές διατάξεις, οι οποίες θα παύσουν τη διάκριση μεταξύ ενδοκοινοτικών πτήσεων και πτήσεων εσωτερικού όσον αφορά τα τέλη επιβιβάσεως, βρίσκονται στο στάδιο της επεξεργασίας και ότι, ως εκ τούτου, θα εξαλείψουν την αιτίαση αυτή.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

11 Επιβάλλεται, κατ' αρχάς, η διαπίστωση ότι, όπως έκρινε το Δικαστήριο με την απόφαση της 18 Ιανουαρίου 2001, C-361/98, Ιταλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 2001, σ. I-385, σκέψη 32), ο κανονισμός 2408/92 αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, να καθορίσει στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών τις προϋποθέσεις εφαρμογής της αρχής της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών που θεσπίζουν, ιδίως, τα άρθρα 59 της Συνθήκης και 61 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως άρθρο 51 ΕΚ), προκειμένου ένας και μόνον κανονισμός να καλύψει το σύνολο των σχετικών με την πρόσβαση στην αγορά ζητημάτων.

12 Στη συνέχεια, επιβάλλεται η υπενθύμιση ότι η ελευθερία που θεσπίζει το άρθρο 59 της Συνθήκης απαγορεύει επίσης την εφαρμογή οποιασδήποτε εθνικής ρυθμίσεως που έχει ως αποτέλεσμα να καθίσταται η παροχή υπηρεσιών μεταξύ κρατών μελών δυσκολότερη απ' ό,τι η παροχή υπηρεσιών που πραγματοποιείται αποκλειστικώς στο εσωτερικό ενός κράτους μέλους (βλ. απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-381/93, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 1994, σ. I-5145, σκέψη 17).

13 Τέλος, επιβάλλεται η υπενθύμιση ότι, κατά πάγια νομολογία, η ύπαρξη παραβάσεως πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με την κατάσταση του κράτους μέλους όπως αυτή παρουσιαζόταν κατά τη λήξη της προθεσμίας που έταξε η αιτιολογημένη γνώμη (βλ., ιδίως, απόφαση της 15ης Μαρτίου 2001, C-147/00, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2001, σ. I-2387, σκέψη 26).

14 Όμως, εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι η Ιταλική Δημοκρατία δεν έλαβε τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να συμμορφωθεί εμπροθέσμως στην αιτιολογημένη γνώμη.

15 Έχοντας υπόψη τα προεκτεθέντα, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Ιταλική Δημοκρατία, διατηρώντας σε ισχύ τις διατάξεις του άρθρου 3 της υπουργικής αποφάσεως της 13ης Αυγούστου 1998, που ορίζουν διαφορετικά τέλη επιβιβάσεως για τις πτήσεις εσωτερικού απ' ό,τι για τις πτήσεις από την Ιταλία προς άλλα κράτη μέλη, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 59 της Συνθήκης και 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2408/92.

Επί των δικαστικών εξόδων

16 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα. Δεδομένου ότι η Επιτροπή διατύπωσε αίτημα να καταδικασθεί η Ιταλική Δημοκρατία, η οποία ηττήθηκε, στα δικαστικά έξοδα, επιβάλλεται να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα)

αποφασίζει:

1) **Η Ιταλική Δημοκρατία, διατηρώντας σε ισχύ τις διατάξεις του άρθρου 3 της υπουργικής κανονιστικής αποφάσεως της 13ης Αυγούστου 1998, περί εφαρμογής του νόμου 537, της 24ης Δεκεμβρίου 1993, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο 662, της 23ης Δεκεμβρίου 1996, που προβλέπουν διαφορετικά τέλη επιβιβάσεως για τις πτήσεις εσωτερικού απ' ό,τι για τις πτήσεις από την Ιταλία προς άλλα κράτη μέλη, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 49 ΕΚ) και 3, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2408/92 του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 1992, για την πρόσβαση των κοινοτικών αερομεταφορέων σε δρομολόγια ενδοκοινοτικών αεροπορικών γραμμών.**

2) **Καταδικάζει την Ιταλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.**

Σκουρής Schintgen Colneric

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 4 Ιουλίου 2001.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του δευτέρου τμήματος

Β. Σκουρής